

Çalışanlara hisse senedi edindirme planları çerçevesinde verilen hisse senetlerinin vergilendirilmesi

Damla Varolsun

1. Giriş

Son dönemlerde çok uluslu firmaların personellerine, belirli bir hak etme (vesting) dönemi süresince şirkette kalmaları veya belirli performans ölçülerini karşılamaları gibi şartlara bağlı olarak “bedelsiz hisse senedi” vermeleri (stock options) oldukça sık rastlanılan bir durum haline gelmiştir. Şirketler böylece, çalışanlarının hem motivasyonlarını hem de şirkete bağlılıklarını artırmaya çalışmaktadırlar.

Sermaye piyasalarının küreselleşmesi nedeniyle, söz konusu politikalardan bu çok uluslu firmaların Türkiye’deki çalışanları da etkilenmektedir. Ancak, Türk vergi mevzuatımızda stock options gibi çalışanlara hisse edindirme planlarına yönelik özel düzenlemeler olmadığından, bu kapsamda elde edilen gelirlerin nasıl vergilendirileceği noktasında mükellefler tereddütler yaşayabilmektedir.

Bu yazımızda, çalışanlara hisse senedi edindirme planları çerçevesinde verilen hisse senetlerinin ve dolayısıyla bu hisseler aracılığı ile elde edilecek gelirlerin Gelir Vergisi Kanunu kapsamında bir değerlendirilmesi yapılacak olup açıklamalarımız;

- “Stock options” kapsamında hisse senetlerinin ilk iktisabı,
- Hisse senetleri dolayısıyla elde edilen kar payları,
- Yurt dışındaki merkezin sermaye artırımına gitmesi nedeniyle elde edilen bedelsiz hisse senetleri,
- Hisse senetlerinin elden çıkarılması

olmak üzere dört başlık altında sunulacaktır.

2. Hisse senetlerinin ilk iktisabı

2.1.Hisse bedellerinin vergilendirilmesi

Gelir Vergisi Kanunu’nun 61’inci maddesinde “ücret” işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen paralar ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatler olarak tanımlanmıştır. Aynı maddenin devamında, ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı, tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olmasının veya bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli bir yüzdesi şeklinde tayin edilmiş bulunmasının, mahiyetini değiştirmeyeceği ifade edilmiştir.

Söz konusu kanun maddesinde ücret geniş bir şekilde tanımlanmış, personele sağlanan ve para ile temsil edilen menfaatler de ücret olarak kabul edilmiştir. Ancak ilgili kanun maddesi ve tebliğlerde personele yurt dışından bedelsiz olarak verilen hisse senetlerinin vergilendirilmesine ilişkin düzenleme bulunmamaktadır.

Bununla beraber, İdare’nin konuyla ilgili olarak verdiği bir muktezada yurt dışındaki merkez tarafından belirlenen şartların gerçekleşmiş olması halinde bedelsiz olarak personele verilen hisse senetlerinin, esasen Türkiye’deki firma tarafından personele sağlanan bir menfaat olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığının 13/06/2007 tarih ve B.07.1.GİB.04.99.16.01/2-MUK-78 sayılı muktezası). Dolayısıyla, personele hisse senetlerinin bedelsiz verilmesi, çalışanın firmaya hizmet vermesi

nedeni ile gerçekleştiği için söz konusu menfaatin, çalışanın hukuki ve ekonomik tasarrufuna geçtiği dönem ücret geliri olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin, 2 yıllık bir hak etme süresi sonunda hisselerin personele verilmesi söz konusu olduğunda, bu sürenin sonunda menfaatin vergiye tabi olacağı anlaşılmalıdır.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 94'üncü maddesi uyarınca işverenler, hizmet erbabına ödenen ücretler ile 61'inci maddede yazılı olup ücret sayılan ödemeleri (istisnadan faydalananlar hariç), nakden veya hesaben yaptıkları sırada, istihkak sahiplerinin gelir vergilerine mahsuben tevkifat yapmaya mecburdurlar.

Aynı Kanun'un 96'ncı maddesi uyarınca hesaben ödeme deyimi; vergi tevkifatına tabi kazanç ve iratları ödeyenleri istihkak sahiplerine karşı borçlu durumda gösteren her türlü kayıt ve işlemleri ifade etmektedir.

Öte yandan yapılan ödemenin ücret olarak değerlendirilmesi durumunda ücretin doğrudan Türkiye'deki kurum tarafından kişiye ödenip ödenmediğinin vergilendirmede bir önemi olmamaktadır. Personele ücret ödemesinin yurt dışında mukim bir başka firma tarafından yapıp birebir Türkiye'deki kuruma yansıtılması durumunda da ödemenin türü halen ücrettir ve ücretin tabi olduğu vergisel yükümlülükler Türkiye'deki kurum tarafından yerine getirilmelidir.

Yukarıdaki mevzuat hükümleri uyarınca yurt dışında mukim firma tarafından personele verilen hisse senetlerinin bedellerinin Türkiye'deki firmalara yansıtılması durumunda, yansıtılan tutarların çalışanın bordrosuna dahil edilerek tevkifata tabi tutulması ve hesaplanan vergi tutarının muhtasar beyannameyle beyan edilerek ödenmesi gerekmektedir.

Kurum tarafından bordro yoluyla hesaplanan ve muhtasar beyanname ile ödenen vergiler belirli istisna halleri hariç olmak üzere nihai vergileme kabul edilmektedir. Kurum tarafından vergi kesintisine tabi tutulmuş olan ödemelerin çalışanlar tarafından ayrıca yıllık gelir vergisi beyanname ile beyan edilmesi söz konusu olmayacaktır. Ancak yurt dışında mukim firma tarafından yansıtılacak olan tutarın hisselerin piyasa değerinden düşük olması durumunda piyasa değeri ile yansıtılan tutar arasındaki farkın çalışan tarafından gelir vergisi beyanname ile beyan edilmesi gerekmektedir.

2.2.Hisse bedellerinin Türkiye'deki firmalara yansıtılması

Vergi Usul Kanunu'nun 238'inci maddesi uyarınca, işverenler her ay ödedikleri ücretler için ücret bordrosu düzenlemeye mecburdurlar. VUK uyarınca ücret ödemelerinin tevsik edici dokümanı bordro olduğundan, yansıtılan ücret tutarlarının da bordroya dayanılarak gider kaydedilmesi mümkündür.

Yurt dışından Türkiye'ye yapılacak personel maliyeti yansıtılmalarına ilişkin olarak yurt dışındaki firma tarafından fatura düzenlenmemesi, bu tür maliyetlerin bordroya istinaden gider kaydedilmesi uygun olacaktır. Ancak bordro tahakkuku sonucu personele borçlanılan tutarın personele değil de diğer firmaya ödenmesini açıklamak adına, Türkiye'deki firmayı diğer firmaya karşı borçlandıracak bir borç dekontu temin edilmesi yeterli olacaktır.

3. Hisse senetleri dolayısıyla elde edilen kar payları

Gelir Vergisi Kanunu'nun 2'nci maddesinde gelir unsurları; ticari kazançlar, zirai kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları, menkul sermaye iratları ile diğer kazanç ve iratlar olarak sıralanmıştır. Her ne kadar Gelir Vergisi Kanunu'nda kar payının tanımı yapılmamışsa da Kanunun 75/1

maddesinde her nevi hisse senetlerinin kar payları menkul sermaye iradı sayılarak, gelir unsurlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Kanun'un "Gelirin Toplanması ve Yıllık Beyanname" başlıklı 85'inci maddesinde, mükelleflerin Kanun'un 2'nci maddesinde sayılan kaynaklardan bir takvim yılı içinde elde ettikleri kazanç ve iratları için bu Kanun'da aksine hüküm olmadıkça yıllık beyanname verecekleri ifade edilmiştir.

Kanun'un 86/1-d maddesinde ise tam mükellefiyette bir takvim yılı içerisinde elde edilen ve toplamı 2011 yılı için 1.170 TL'yi aşmayan, tevkifata ve istisna uygulamasına konu olmayan menkul ve gayrimenkul sermaye iratları için yıllık beyanname verilmeyeceği, diğer gelirler için beyanname verilmesi halinde bu gelirlerin beyannameye dahil edilmeyeceği belirtilmiştir.

Kanun kapsamında, dar mükellef kurumların yurt dışında kurulu olmaları nedeniyle dağıttıkları kar payları Türkiye'de tevkifata tabi tutulmamaktadır. Dolayısıyla, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları saklı kalmak kaydıyla, yurt dışında yerleşik bir şirketten elde edilen kar payı 2011 yılında 1.170 TL'nin altında ise beyanname verilmeyecek, beyanname veriliyorsa da kar payı tutarı beyannameye dahil edilmeyecektir. Ancak bu tutarın üzerinde bir kar payı elde edilmişse, 1.170 TL'lik tutar istisna haddi değil, beyanname verme sınırı olduğundan, elde edilen kar payının tamamının yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilmesi ve Kanun'un 103'üncü maddesinde belirlenmiş olan vergi oranlarını içeren tarife uygulanmak suretiyle gelir vergisi hesaplanması gerekecektir.

Gelir vergisi beyannamesinin, gelirin elde edildiği yılı izleyen yılın 25 Mart tarihine kadar verilmesi gerekmektedir.

4. Sermaye artırımını nedeniyle bedelsiz iktisap edilen hisse senetleri

Gelir Vergisi Kanunu'nun 75'inci maddesinde sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkil sermaye dolayısıyla elde ettiği kar payı, faiz, kira ve benzeri iratlar menkul sermaye iradı olarak tanımlanmıştır. Maddenin devamında, kaynağı ne olursa olsun her nevi hisse senetlerinin kar paylarının menkul sermaye iradı olarak kabul edildiği belirtilmiştir.

Bilindiği gibi kurumlar, iç kaynaklarını kullanmak suretiyle sermaye artırımına gidebilmekte ve artırılan sermayeyi temsil etmek üzere ortaklarına bedelsiz hisse senetleri verebilmektedir. Söz konusu hisse senetlerinin vergilendirilmesine ilişkin olarak Gelir Vergisi Kanunu'nda özel bir düzenleme olmadığı, konunun tebliğ bazında değerlendirildiği görülmektedir.

İdare 191 sıra numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliği'nde "Dönem karından ayrılan yedeklerin herhangi bir yılda sermayeye ilave edilmesi, ortaklara fiilen dağıtılan kar payları ile kurumun sermaye artırımına iştirak edilmesi aynı mahiyettedir. Her iki halde de ortaklar, kurum bünyesinde oluşan karlar üzerinde tasarrufta bulunma imkanına sahip olmaktadır. Dolayısıyla, kar yedeklerinden karşılanan sermaye artırımları sonucunda ortaklarca bedelsiz iştirak hissesi veya hisse senedi iktisabı, kurum açısından kar dağıtım ve ortaklar açısından kar payı hükmündedir." şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Bu anlayışa göre kar payının nakit olarak alınması ile bedelsiz hisse senedi veya iştirak hissesi olarak alınması arasında gelirin elde edilmesi yönünden bir fark bulunmamaktadır. Tebliğde ayrıca "Olağanüstü kar yedekleri, önceki yıl karları ve son yıl karı gibi adlarla belirtilen kar yedeklerinin sermayeye eklenmesi nedeniyle ortaklarca iktisap edilen iştirak hisseleri mukayyet

değerleriyle, hisse senetleri ise itibari değerleriyle ortakların kar payını oluşturacaktır.” hükmüne de yer verilmiştir.

Diğer taraftan, Gelir Vergisi Kanunu'nun 94'üncü maddesinin birinci fıkrasının 6/b-i bendinde tam mükellef kurumlar tarafından; tam mükellef gerçek kişilere, gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olmayanlara ve bu vergilerden muaf olanlara dağıtılan, kâr paylarından stopaj yapılması gerektiği yönünde düzenleme yer almaktadır. Anılan bentte parantez içi hüküm ile karın sermayeye ilavesinin kar dağıtımı sayılmayacağı belirtilerek, sermayeye eklenen karlar üzerinden tevkifat yapılmaması öngörülmüştür.

231 seri numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliği'nde ise Gelir Vergisi Kanunu'nun 94/6 b-i maddesine atıfta bulunularak, karın sermayeye ilavesinin kar dağıtımı sayılmayacağına ilişkin söz konusu Kanun maddesinin sadece kar dağıtımı yapan kurumların tevkifat sorumluluğu açısından bir hüküm ifade ettiği; dolayısıyla gerçek kişi ortaklar tarafından, karın sermayeye ilavesi suretiyle elde edilen kar paylarının menkul sermaye iradi olarak Kanun'un 85 ve 86'ncı madde hükümleri çerçevesinde beyan edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Ancak, söz konusu düzenleme; karın sermayeye ilave edilmesi halinde şirket dışına herhangi bir kaynak çıkmadığı ve ortakların ödeme güçlerinde bir değişiklik olmadığı ifade edilerek gerçek kişi ortakların menkul sermaye iradi elde ettiğinden bahsedilemeyeceği gerekçesiyle Danıştay Vergi Daireleri Genel Kurulu'nun 08.06.2001 tarih ve Esas No: 2001/180 Karar No: 2001/224 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Danıştay'ın vermiş olduğu karar tam mükellef kurumlara ait hisse senetlerinin bedelsiz elde edilmesinin gelir vergisine tabi olup olmadığına yönelik olup dar mükellef kurumlardan elde edilen bedelsiz hisse senetlerini kapsamamaktadır.

Buna göre, dar mükellef kurumların kar yedeklerini sermayeye ilave etmesi dolayısıyla elde edilen bedelsiz hisse senetlerinin nominal değeri dikkate alınmak suretiyle hesaplanacak gelirin, Gelir Vergisi Kanunu'nun 85'inci ve 86'ncı maddeleri kapsamında menkul sermaye iradi olarak yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilmesinin uygun olacağını belirtmek isteriz. Ancak söz konusu gelir, 2011 yılı için belirlenen 1.170 TL'lik beyan sınırının altında ise beyan edilmeyecektir.

5. Hisse senetlerinin elden çıkarılması

Gelir Vergisi Kanunu'nun “Değer Artışı Kazançları” başlıklı mükerrer 80'inci maddesinde; ivazsız olarak iktisap edilenler ile tam mükellef kurumlara ait olan ve iki yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetleri hariç, menkul kıymetlerin veya diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar; ortaklık haklarının veya hisselerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar değer artışı kazancı olarak tanımlanmıştır.

Kanun'un geçici 67. maddesinin 1. fıkrasında ise tam mükellef kurumlara ait olup, İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören ve bir yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetlerinin elden çıkarılmasından sağlanan kazancın bu madde kapsamında tevkifata tabi tutulmayacağına ilişkin düzenleme yer almaktadır. Bunun yanında yine ilgili fıkrada “tam mükellef kurumlara ait olup, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören ve bir yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetlerinin elden çıkarılmasından elde edilen gelirler için Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 80'inci maddesi hükümleri uygulanmaz” hükmü bulunmaktadır.

Gelir Vergisi Kanunu'nun geçici 67'nci maddesindeki stopaj kapsamına giren menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçların tanımına bakıldığında, dar mükellef kurumların yurt dışında ihraç ettikleri hisse senetlerinin bu tanımın kapsamına girmediği görülmektedir. Diğer taraftan Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 80'inci maddesinde tanımlanan 2 yıl elde tutmaya bağlı istisna ise sadece tam mükellef kurumlara ait hisse senetleri

için geçerlidir. Başka bir deyişle dar mükellef kurumlara ait hisse senetlerinin elden çıkarılmalarından doğan kazancın, elde tutma süresi ne olursa olsun değer artış kazancı olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Buna göre dar mükellef kurumlara ait hisse senetleri iktisap tarihinden ister bir gün sonra, isterse 5 yıl sonra elden çıkarılsın, elde edilen kazanç değer artışı kazancı olarak kabul edilecektir.

Maddede geçen "elden çıkarma" deyimini, söz konusu hakların satılması, bir ivaz karşılığında devir ve temlik, trampa edilmesi, takası, kamulaştırılması, devletleştirilmesi, ticaret şirketlerine sermaye olarak konulmasını ifade etmektedir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 80'inci maddesinin devamında, bir takvim yılında elde edilen değer artışı kazancının, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından sağlananlar hariç, 2011 yılı için 8.000 TL'sinin gelir vergisinden istisna olduğu belirtilmiştir.

Kanun'un "Safi Değer Artışı" başlıklı mükerrer 81'inci maddesinde ise "Değer artışında safi kazanç, elden çıkarma karşılığında alınan para ve ayınlarla sağlanan ve para ile temsil edilebilen her türlü menfaatlerin tutarından, elden çıkarılan mal ve hakların maliyet bedelleri ile elden çıkarma dolayısıyla yapılan ve satıcının uhdesinde kalan giderlerin ve ödenen vergi ve harçların indirilmesi suretiyle bulunur. Hâsılâtın ayın ve menfaat olarak sağlanan kısmının tutarı Vergi Usul Kanunu'nun değerlendirme ile ilgili hükümlerine göre tayin ve tespit olunur." denilmek suretiyle değer artışının nasıl hesaplanacağına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Aynı maddede mal ve hakların elden çıkarılmasında iktisap bedelinin, elden çıkarılan mal ve hakların, elden çıkarıldığı ay hariç olmak üzere Devlet İstatistik Enstitüsü (Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından belirlenen üretici fiyat endeksindeki (ÜFE) artış oranında artırılarak tespit edileceği hükmü yer almaktadır. Bununla birlikte söz konusu endekslemenin yapılabilmesi için artış oranının % 10 veya üzerinde olması şarttır.

Yukarıdaki açıklamalarımızdan da anlaşılacağı üzere tam mükellef gerçek kişilerin, dar mükellef kurumlara ait hisse senetlerini elden çıkarmalarından sağladıkları kazançlar için elde tutma süresine bağlı veya tutarsal bir istisna uygulaması bulunmamaktadır. Bu nedenle yukarıda yer verilen esaslara göre hesaplanan kazançların tamamının yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilerek, bu kazançlara Gelir Vergisi Kanunu'nun 103'üncü maddesinde yer alan vergi tarifesinin uygulanması suretiyle hesaplanacak olan gelir vergisinin ödenmesi gerekmektedir.

6. Sonuç

Mevzuatımızda stock options işlemlerinin nasıl vergilendirileceğine dair bir düzenleme bulunmamakla birlikte, konunun Gelir Vergisi Kanunu'nun ücret, menkul sermaye iradı ve değer artışı kazançlarına yönelik maddeleri göz önüne alınarak değerlendirilmesi uygun olacaktır.

Bu kapsamda, hisse senetlerinin personele ilk kez verilmesi Gelir Vergisi Kanunu yönünden ücret olarak değerlendirilmeli ve ilgili personelin bordrosunda gelir vergisi tevkifatına tabi tutulmalıdır.

Elinde bulundurduğu hisse senedi dolayısıyla yurt dışındaki şirketten kar payı elde eden personelin bu geliri, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları saklı kalmak kaydıyla, 2011 yılı için 1.170 TL'nin üzerindeyse yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilmeli ve Gelir Vergisi Kanunu'nun 103'üncü maddesinde belirlenmiş olan vergi oranlarını içeren tarife uygulanmak suretiyle gelir vergisi hesaplanmalıdır.

Yurt dışındaki firmanın kar yedeklerini sermayeye ilave etmesi dolayısıyla elde edilen bedelsiz hisse senetlerinin nominal değeri dikkate alınmak suretiyle hesaplanacak gelirin de menkul sermaye iradı olarak yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilmesi gerekmektedir. Ancak söz konusu gelir, 2011 yılı için belirlenen 1.170 TL'lik beyan sınırının altında ise beyan edilmeyecektir.

Bu hisse senetlerinin elden çıkarılması nedeniyle doğacak kazancın ise tamamı yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilmeli ve Gelir Vergisi Kanunu'nun 103'üncü maddesinde belirlenmiş olan vergi oranlarına ilişkin tarife uygulanmak suretiyle gelir vergisine tabi tutulmalıdır.

Bu makede yer alan açıklamalar, yazarının konu hakkındaki kişisel görüşünü yansıtmaktadır. Makedeki bilgi ve açıklamalardan dolayı Ernst & Young ve/veya Kuzey Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş. 'ye sorumluluk iddiasında bulunulamaz. Mevzuatın sık değiştirilen ve farklı anlayışlarla yorumlanabilen yapısı nedeniyle, herhangi bir konuda uygulama yapılmadan önce konunun uzmanlarından profesyonel yardım alınmasını tavsiye ederiz.